

אוניברסיטת בר-אילן

החוג המשולב למדעי החברה

"מבוא לאנתרופולוגיה"

74-123-01

ד"ר זאב קאליפון

סמסטר ב' :

על-מנת לזרז דברים, אני הכנתי את הדף הזה בשיעורים האחרונים דנו על הגישה הבריטית (פונקציונליזם, פונקציונליזם מבני וכו'...). הגיע הטור של האמריקאים.

א. הרקע: בסוף המאה ה-19 רב החוקרים של "טבע האדם" (במיוחד ברפואה פסיכיאטרית ובפסיכולוגיה, אבל גם בקרימינולוגיה, אנתרופולוגיה, סוציולוגיה וכו'...). החזיקו בתיאוריות "דרוויניזם חברתי". דהיינו, גרסו שביולוגיה קובעת את אופי האדם (biological determinism). למשל, שהאירלנדים עצלנים מטבעם הביולוגי, או שאפריקאים אלימים וכו'... "הטובים ביותר" הם צפון אירופאים (פרוטסטנטים), ההוכחה בהצלחתם הצבאית וכלכלית.

ב. באנתרופולוגיה, החוקר הגרמני-יהודי פרנז בועז נלחם נגד הגישה הזאת. האמין שתרבות קובעת את אופי האדם (cultural determinism). אין הוא לבד בזה בסוציולוגיה הביעו עמדה דומה וובר ודורקהיים (במיוחד חשיבות הדת) ובפסיכולוגיה ווטסון (תלמידו סקינר אולי מוכר יותר). הויכוח הזה עדיין קיים בחינוך ובמדעי החברה (nurture-nature argument).

ג. אז מה גורם להבדלים בתרבות המתבטאים באופי שונה אצל עמים שונים. עבור בועז תרבות של עם נוצרת בתהליך היסטורי/אקולוגי (לשון פשוטה יותר מלחצים סביבתיים ומדברים שקרו לעם במהלך ההיסטוריה). כל תרבות עבור בועז מיוחדת מפני שלא סביר למצוא שני עמים שחוו אותם התנאים הסביבתיים וההיסטוריים.

הגישה של בועז נקראת "מיוחדות היסטורית" (historic particularism).

ד. מיד ניתן לראות שני הבדלים רציניים בין הגישה הזאת לבין הגישה הפונקציונליסטית. (1) היסטוריה (ארכיולוגיה) מאונד חשובה לעומת הפונקציונליזם שלא התייחס להיסטוריה (גישה א-היסטורית). (2) הכללות בין עמים שונים קשות ומוגבלות (למשל, גלוקמן טוען כשעם פטרילינארי אז גם מוצאים מוהר גבוה ופוליגיניה. בועז לא היה מכליל כך, אלא היה שואל למה/מתי/איך התפתח כל מנהג).

ה. אחד הנושאים החשובים לבועז ותלמידיו היה הקשר בין תרבות (C) לאישיו (P). הרבה מן המחקרים שלהם נועדו להראות שתרבות קובעת את אופי האדם. בסוף התפתח אסכולה בתוך האנתרופולוגיה האמריקאית הנקראת "תרבות ואישיות". איך פרויד (ביולוגיסט) היה מביע את הקשר בין תרבות לאישיות: $C \rightarrow P$ (כמובן האישיות נובעת מן ההתפתחות הביולוגית).

מאידך, איך היו וובר ודורקהיים מסבירים את הקשר בין דת (חלק מן התרבות) לבין התאבדות או הצלחה כלכלית: $P \rightarrow C$ בתחילת דרכו בועז גם דיבר כך.

ו. מרגרט מיד: אולי השם המפורסם ביותר באנתרופולוגיה אמריקאית. שני מחקרים חשובים:

(1) האם מרד הנעורים נובע משינויים ביולוגיים לכן הוא תופעה אוניברסלית (Coming of Age in Samoa)?

(2) האם אופיים והתנהגותם של גברים/נשים (מגדר) נקבע ביולוגית או תרבותית (Sex and Temperment in New Guinea)?

התשובה בשתייהן: תרבות.

תלמידה נוספת של בועז רות בנדיקט השותה בין 3 תרבויות (שבט הזוני (Zuni), שבט הקווקיטל (Kwakiutl) והאי דובו (Dobu)).

היא ניסתה לבנות מודל של סוגי תרבות (כשם ספרה: Patterns of Culture). היא שמה לב לדמיון בין התרבות והאישיות הרווחת באותה תרבות: $C=P$.

ז. בועז לימד באוניברסיטת קולומביה, שבאותה תקופה היתה אחד מהמרכזים הבולטים של פסיכו-אנאליזה.

אם השנים התקרבו החוקרים והתחילו לנסח תיאוריה משותפת (אסכולת קרדינר): $C1 \rightarrow P \rightarrow C2$ תרבות ראשונית (דרכי גידול ילדים/תרבות enclturalization) מובילה לאישיות טיפוסית המובילה לתרבות משנית (תרבות קהילתית למשל אומנות, צורת שלטון). התרבות הקהילתית היא דינמית מפני שהיסטוריה/אקולוגיה מתרחשת תמיד. לכן אפילו בתנאים אופטימליים אין תירבות מושלם. כל דור חווה חוויות שונות מקודמיו.

ח. ניסיון נוסף: התחילו לדבר במונחים של אישיות שכיחה (modal personality). החוקר הסיני-אמריקאי שו (Francis L.K. Hsu) מאוד הזדעזע ממלחמת העולם השנייה. הוא התפלא מן הדמיון באכזריותם של הגרמנים והיפאנים, למרות שאחת אירופאית ומתרבתת את העיריה על-ידי "אשמה" והשניה אוריאנטלית ומגדלת ב"בושה". הוא חיפש גורם אחר (חוץ מתרבות) המאחד ומבחין.

סגנון גידול ילדים:

	בושה	אשמה
אמונה בחברה הירארכית אחידה	יפן	גרמניה
אין אמונה בחברה הירארכית אחידה	סין	ארה"ב

יכול להיות שישנם גורמים נוספים, אך שני אלה מספיקים להבחין בין 4 התרבויות.